

Kísérleti títustervek Magyarországon

Szervezett lakásépítések keretében megvalósult családi ház títustervek 2000 és 2023 között

Pinczési Anna Réka

CBY94F

konzulens: Dr. Kemes Balázs

2023.11.02.

Tartalom	
Absztrakt	2
Bevezetés	3
Földrajzi Adottságok	3
Klímaváltozás	5
Lakhatási viszonyok Kelet-Magyarországon	8
Tervek bemutatása	11
A vizsgálat szempontjai	11
2001 - Gulács – beregi árvíz utáni újjáépítés	12
2010 - Devecser-Kolontár – vörösiszap katasztrófa utáni újjáépítés	14
2011-2013 - Ócsa – devizahitelek megsegítésére épített lakópark	16
2014 - Gilvánfa-Vargatelep – szociális bérházak	17
2020-2021 - Tarnabod – Társadalmi Felzárkóztatás Program	19
Tervek értékelése	21
Konklúzió	22
Források	23
Melléklet	Hiba! A könyvjelző nem létezik.

Absztrakt

Az utóbbi évek számos globális vészhelyzetét tekintve a legsürgetőbb problémák közé tartozik a klíma és a lakásszektor érintő krízisek. Az elsőre egymástól függetlennek tűnő problémák igen mélyen összefüggenek, ugyanis a globális felmelegedéssel járó környezeti változások diktálják hova és hogyan építkezhetünk. Különböző felmérések alapján Magyarországon jelenleg a lakosság közel 20%-át érinti a lakhatási válság. A probléma leginkább a mélyszegénységben élőket sújtja, akik a hátrányos helyzetükből adódóan a természeti katasztrófáknak nagyobb mértékben kitett területeken jutnak megfizethető épülethez, esetleg építési telekhez. Bár a környezeti és gazdasági csapások által okozott károk kezelésére már számos hazai építészeti válasz született, ezen programok részletes bemutatására, elemzésére és a megfogalmazódott tapasztalatok összegyűjtésére korábban még nem került sor.

Kutatásom során a 2000 és 2023 között szervezett lakásépítési programok keretében megvalósult kísérleti típusú tervek közül öt programot szeretnék részletesen bemutatni és azonos szempontrendszer szerint értékelni. A projektek között szerepel a 2001-es beregi árvíz és a 2010-es vörösiszap katasztrófa utáni újjáépítés, az ócsai devizahiteles lakópark, a pécsi György-telep szociális rehabilitációja, valamint a Társadalmi Felzárkózás 2030 Program könnyűszerkezetes lakóépületei.

A kutatás során nem csupán a dokumentumok egy helyen való összegyűjtése a célom, hanem a helyszínek meglátogatása és a tervezők felkeresése is, hogy a projekteket az azokat meghatározó eseti körülmények ismeretében lehessen vizsgálni és összehasonlítani. A vizsgálat részét fogja adni ezért a projekteket kiváltó esemény leírása, a tervezők által megfogalmazott koncepciók és terveik ismertetése, illetve a megvalósítás folyamatának bemutatása. Ezen pontok alapján nem csupán az egyes terveket lehet majd részletesen megvizsgálni, de az eltérő helyzetekre adott válaszok is összevethetővé válnak.

Egy-egy krízishelyzetet követően nem csupán a tönkrement materiális tényezőket kell újjáépíteni, hanem a katasztrófák által kettétört életek támogatása is elengedhetetlen. Szükséges a biztonság megteremtése, mely sokak számára az otthonuk képében ölt testet. A kutatás során összegyűjtött tanulságok érdemi szempontokat adnának a jövőben esetleg bekövetkező hasonló természeti katasztrófák okozta helyzetek kezeléséhez, emellett a kialakult lakhatási válság felszámolását is segíthetnék.

Bevezetés

Földrajzi Adottságok

Magyarország Kelet-Közép-Európában, a Közép-Duna-medence északi és középső területén fekszik. Ennek az elhelyezkedésnek az egyik legfontosabb tényezője a medencejelleg. Ez a földrajzi fekvés felelős hazánk domborzatáért, mely minimális abszolút szintkülönbséggel és az alföldek túlsúlyával írható le. Továbbá az éghajlatért, ami igen változékony, melynek oka az ország kontinentális, atlanti és mediterrán éghajlati övek találkozásánál való fekvése.¹

Valamint a vízrajzi adottságokért. Nagyobb folyóinkkal a környező tájak vízrendszeréhez csatlakozunk, a felszíni vizek az alacsony esés miatt itt rakják le hordalékukat, kiterjedt ártérrel rendelkeznek, mely területeken jelentős a belvizek és mocsarak kialakulása. Ez a medencehelyzet és a mérsékelt meleg és száraz éghajlat azt eredményezi, hogy a szárazabb belső területek vízháztartása nagy mértékben függ a csapadékban gazdagabb peremvidékek lefolyásától. Az Atlanti-óceán és a Földközi-tenger irányából érkező légáramlatok az év bármely időszakában okozhatnak olyan mértékű esőzéseket, melyek a folyóinkon és azok vízgyűjtő területén tartós ár- és belvizek kialakulását eredményezik. A belvízkockázat Magyarország síkvidékinek, körülbelül 60%-át veszélyezteti számottevő mértékben. A nagy területeket érintő, tartós elöntések általában a települések mélyebben fekvő, gyakran családi házas beépítésű területeit fenyegetik, és bár a belvíz okozta károk kevésbé nevezhetők látványosnak, az általuk okozott károk hatalmasak, olykor az árvizek pusztításait is felülmúlóak.²

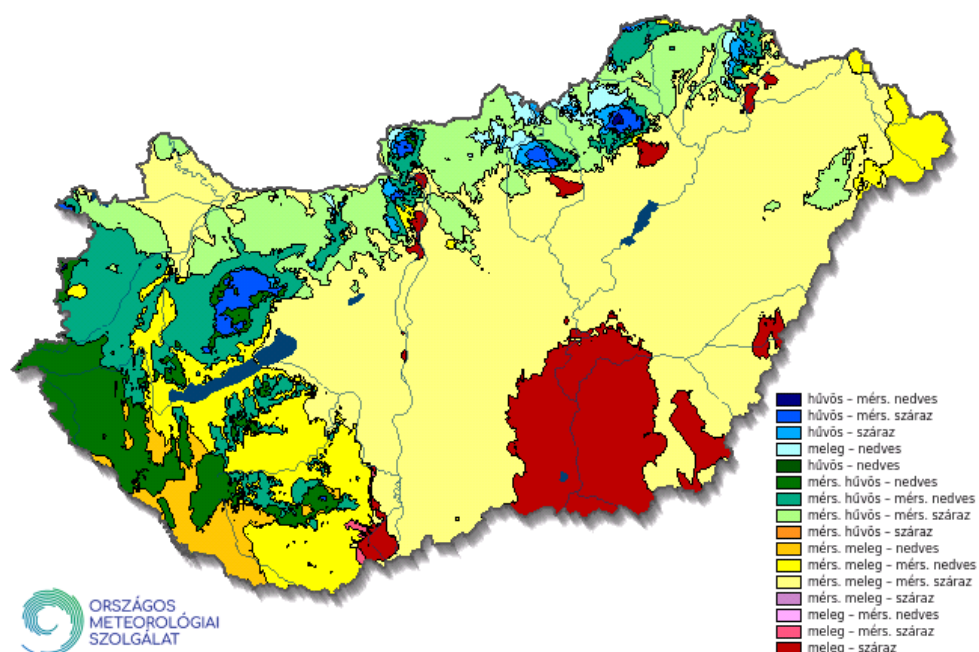
Hazánk két legjelentősebb folyója a Duna és a Tisza. Utóbbi az ország több mint felére kiterjedő, 47 ezer km²-es vízgyűjtő térséggel és ezen belül Európában a legnagyobb kiterjedésű, megközelítőleg 16 ezer km²-es ártérrel rendelkezik. Az országon keresztül folyó vízmennyiség töredékét képezi a hazánkban lehullott csapadék, ugyanis a Tisza teljes vízgyűjtő területének csupán 30%-a található Magyarországon, hazai mellékfolyói, a Zagyvát leszámítva külföldön erednek. Melynek kockázata abban áll, hogy az országba bezúduló nagy mennyiségű víztömeg nem képes az alacsony esésen megfelelő sebességgel keresztülfolyni. Ez a történelem során számos, jelentős károkat okozó árvízhez vezetett. A Tisza szabályozására legkorábban 1843 februárjában készült javaslat, azonban a Vásárhelyi Pál nevéhez köthető tervek alapján, majd csak 1846-ban kezdődtek el a tényleges munkálatok.³ A kanyarulatok átvágásával a folyó hossza közel egyharmadával megrövidült és esése

kilométerenként 3,7 cm-ről 6 cm-re növekedett.⁴ Hiába azonban a megnövelt esés, a gátak közé szorult folyó nagyvízi medre jelentősen veszített az árvízlevezető képességéből, melyet tovább ront a nagy mértékű iszap és hordalék lerakódás, valamint a hullámtéri erdőkben megjelenő invazív fajok és a hullámtér növekvő beépítettsége.⁵ A hazai folyókon, a változékony időjárás miatt az árvizek gyakori előfordulása mellett az éven belüli változékonyság is jellemző. A vízhozamok és a vízjáték igen szélsőséges, melynek kockázatát tovább növeli a fennálló éghajlatváltozás. A statisztika azt mutatja, hogy a Tisza magyarországi vízgyűjtőjén 2-3 évenként kisebb, 5-6 évenként jelentős és 10-12 évenként rendkívüli árvizek várhatóak. Az ezredfordulón bekövetkezett tiszai árvizek alátámasztották azt a feltételezést, miszerint az idő haladtával a folyók felülmúlják a korábban mért árvízszinteket, és az ezelőtt százévente előforduló jelenségek száma megszorodik. Ennek kockázatát tovább növeli, hogy a védművek méretezését a korábban mért árvízszintekhez mérten erősítik meg, így a fejlesztett véd rendszer is csak korlátozott teljesítőképességgel bír, és nem küszöbölik ki a gátszakadások előfordulását.⁶

Klímaváltozás

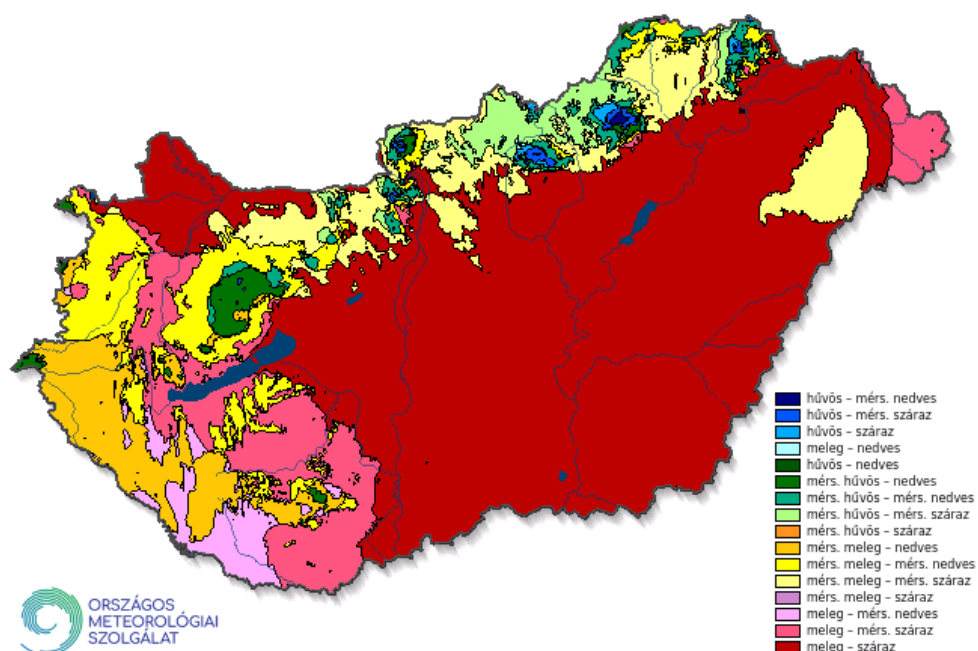
A klímaváltozás a Föld minden pontján kifejti hatását. A szélsőséges időjárási jelenségek száma megnő és megváltoznak az éghajlati adottságok, míg egyes területeken csökken a csapadék és megnő a hőmérséklet, addig más tájakon a lehullott csapadék mennyisége növekszik. Ezek a változások igen nagy kockázattal járnak és az életünk minden szegmensét érintik. Az említett éghajlati változások relatív rövid időn belül következnek be, ezért fontos a természeti csapások elleni felkészülés az okozott kár minimalizálása érdekében. Míg Magyarországon az 1961-1990 közötti időszak során többnyire csak az ország dél-keleti részében volt jellemző a meleg-száraz klíma^{k1}, addig az 1991-2020 közötti időszakra ez az ország közel teljes közép- illetve keleti régiójára és a Dunántúl egy jelentős részére is kiterjedt.^{7,k2}

Magyarország éghajlati körzetei (1961-1990)

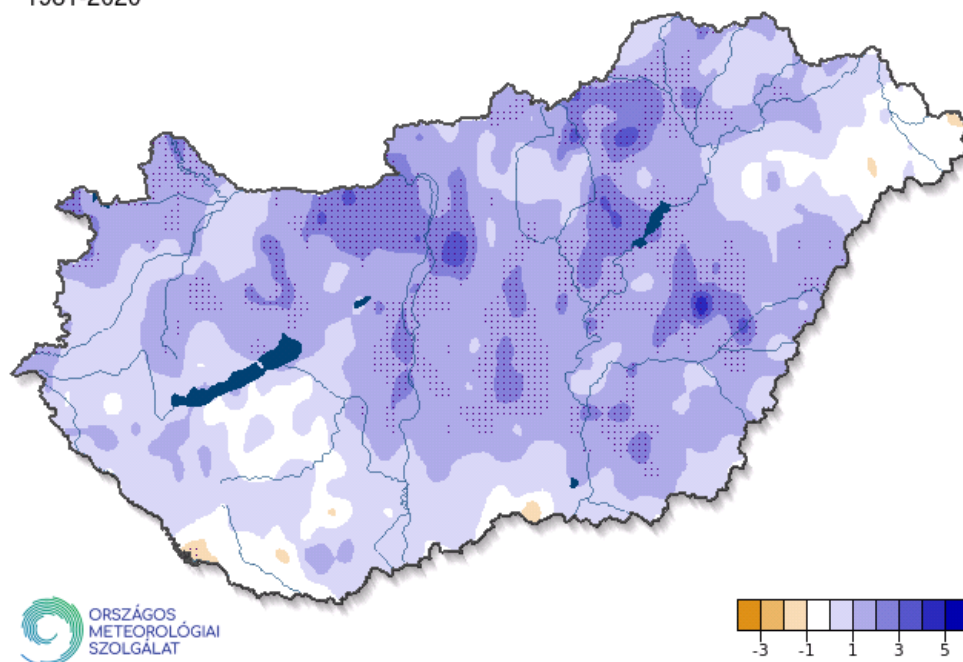
k1: Magyarország éghajlati körzetei az 1961-1990 időszakban Péczeley osztályozása alapján

Magyarország éghajlati körzetei (1991-2020)

k2: Magyarország éghajlati körzetei az 1991-2020 időszakban Péczely osztályozása alapján

Nyári csapadékkéntesség változása
1981-2020

k3: A nyári átlagos napi csapadékkéntesség (átlagos csapadékoság) változása az 1981–2020 időszakban. A szignifikáns változást (90%-os megbízhatóság) fekete pontok jelölik

A megnövekedett csapadékmennyiség folyami áradáshoz, a rövid időn belül lehulló, de nagy mennyiségű csapadék pedig belvizekhez vezethet. Ezek a jelenségek már korábban is gyakran

megfigyelhetők voltak Európa egész területén és a jelen előrejelzések szerinti növekvő hőmérséklettel, nő a heves és nagy intenzitású esőzések száma, ezzel pedig a hasonló katasztrófák gyakorisága.^{k3} Míg a koratavaszi hóolvadásból származó árvizek száma csökken, addig megnő a hegyvidékekről érkező, folyómederből kiszoruló vizek mennyisége, mely földrajzi adottságai révén jelentősen érintheti hazánkat is.⁸

Fontos tényező továbbá a jövedelem egy esetleges árvíz elleni védekezés során. Egy a 2021-es Németországi áradások után végzett kutatás alapján, az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező családok nagyobb mértékben voltak kitettek az árvizek okozta kárnak.⁹ Az alacsony jövedelemmel rendelkező személyek ugyanis általában rosszabb infrastruktúrájú területeken tudnak letelepedni, melyek a természeti katasztrófáknak nagyobb mértékben kitettek. Azonban a fentemlített anyagi hátrány és hiányos felszereltség a katasztrófák elleni védekezést is megnehezíti. Az éghajlatváltozás viszont különösen az infrastruktúrára és az épületekre van hatással, azok hosszú élettartamára és a gazdasági, továbbá társadalmi működésben ellátott szerepe miatt. Kitettségük mértékét befolyásolja a kialakításuk és elhelyezkedésük. A változó klimatikus viszonyok nem csak károsíthatják, de használatra alkalmatlanná is tehetnek egy-egy létesítményt. Hazánkban a leggyakoribb ilyen esemény az árvíz, melynek leginkább kitett a keleti, Tiszát körülölelő országrész.⁸

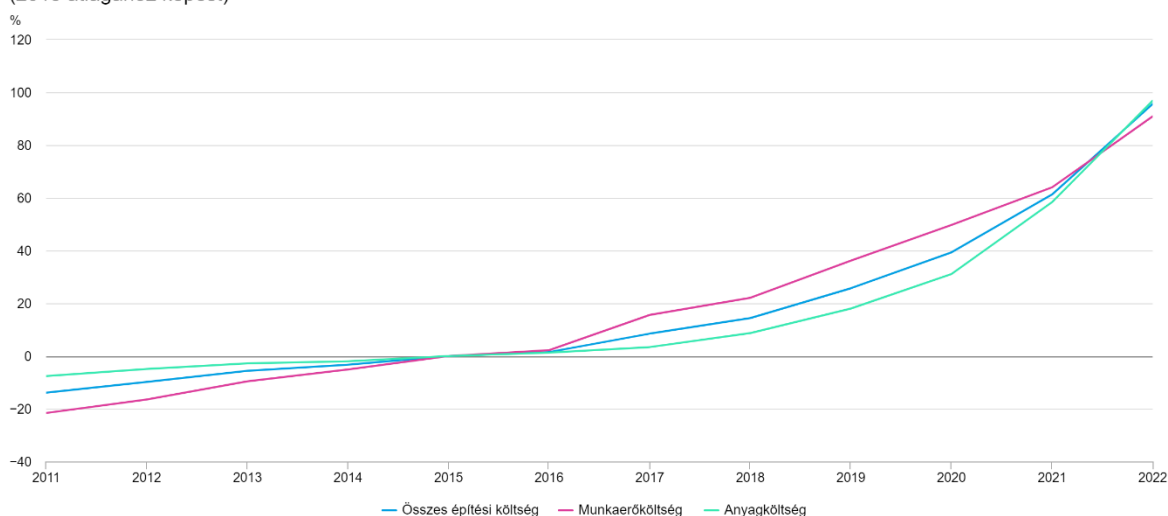
Lakhatási viszonyok Kelet-Magyarországon

A dolgozat elkészítése során kellemetlen akadályt jelentett, hogy ugyan a Debreceni Egyetem Orvostudományi Kara által elkészült egy online megtekinthető, a szegregátumokat és azok egészségügyi ellátottságát vizsgáló interaktív térkép, ez sajnos jogosultság hiányában nem elérhető publikum számára, továbbá a KSH szegregátumokra vonatkozó adatai sem nyilvánosak. A fentemlített akadályok okán egy igencsak idejétmúlt kutatás adataira vagyok hajlandó támaszkodni a dolgozatomban, mely a 2010-es népszámlálás adatait veszi alapul.

A Központi Statisztikai Hivatal 2016. évi (a 2015. évre vonatkozó) statisztikai adatai szerint Magyarországon 2,541 millió ember élt a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatát jelentő életkörülmények között, mely az ország akkori lakosságának több mint a negyedét jelentette.¹⁰ A KSH adatai szerint az önkormányzati lakásállomány száma évről évre csökken.¹¹ A túlszűfolt lakásokban élők száma továbbra is a fiatalkorúak (0-17 év) körében a legjelentősebb, a korcsoport közel egyharmadát érinti.¹² Azonban a lakásépítés összköltségei folyamatos és egyre gyorsuló növekedést mutatnak.^{k4} Ez 2022-ben 21%-os növekedést jelent az előző évhez mérten. Ez egy átlagos lakás tekintetében 430 ezerről 531 ezer forintra emelkedő építési négyzetméterárat jelent.¹³ Emellett azonban 2022 második felében egy gyors ütemű reálbér csökkenés is kezdetét vette, mely a IV. negyedévre összességben 4,2%-os csökkenést ért el.^{14, k5} 2022-ben a 15-74 év közötti korosztály munkanélküliségi rátája Észak-Magyarország és az Alföld térségében a legmagasabb, szintén ezekben a régiókban jellemzően alacsony az egy főre jutó bruttó átlagkereset aránya is.¹⁵

A lakásépítési összköltség, a munkaerő- és az anyagköltség változása

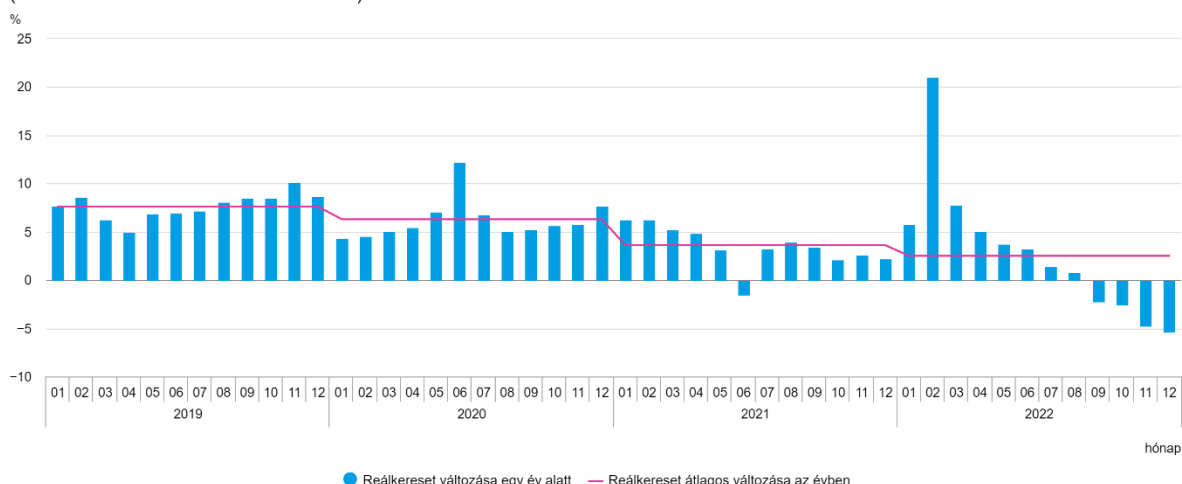
(2015 átlagához képest)

k4: A lakásépítési összköltség, a munkaerő- és az anyagköltség változása.

A reálkereset változása*

(Az előző év azonos időszaka = 100%)

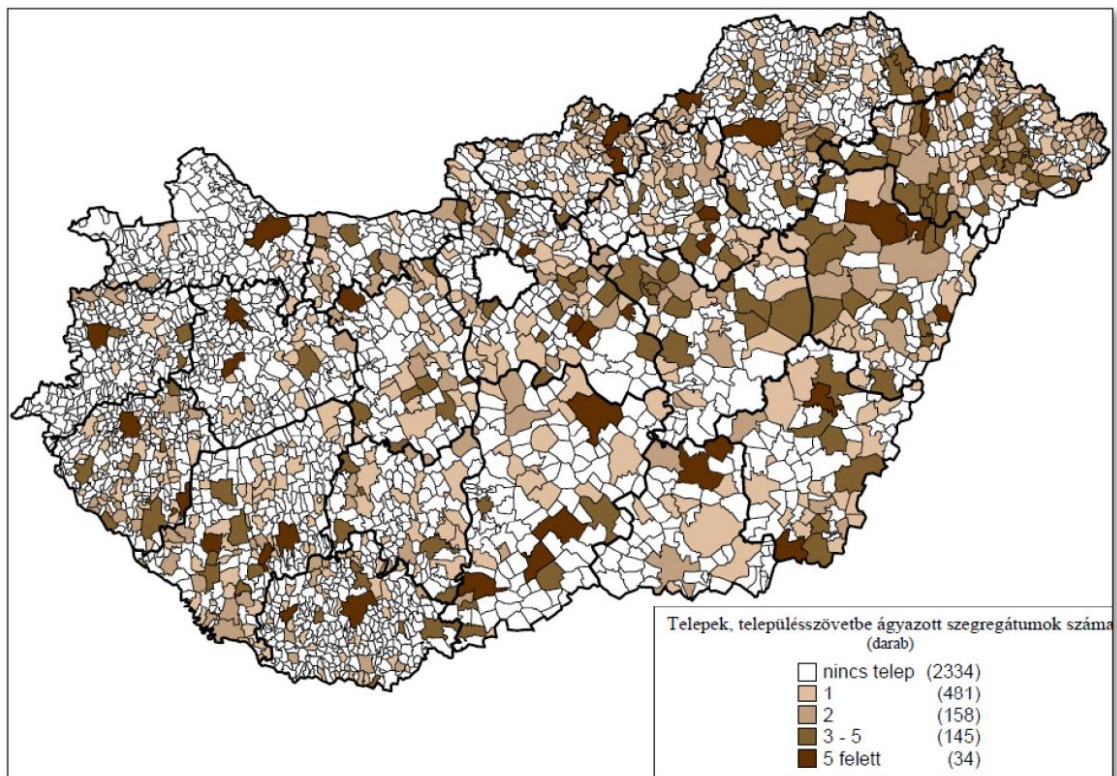

* Alkalmazottal rendelkező vállalkozások, nonprofit szervezetek és valamennyi költségvetési intézmény.

k5: A reálkereset változása 2019-2020 időszakban.

Pest vármegye után az Észak-alföldi régió a legsűrűbben lakott, 224 fő/100 lakás arányú megoszlással. Ez a szám Észak-Mo.-n 214, Dél-Alföldön 195 fő/100 lakás a 2023-as ksh adatok szerint. Nagyrégiók szerinti összesítésben az Alföld és Észak-Magyarország 211 fő/100 lakás aránnyal a középtartományba sorolható.¹⁶

A lakosság megoszlása, valamint az alacsony átlagkereset és a nagy arányú munkanélküliség együtt állását tekintve nem meglepő tény, hogy a szegregátumok aránya is igen magas a térségben. A 2010-es adatgyűjtés azt mutatta, hogy a legtöbb szegregátum, szám szerint 425, az Észak-alföldi régióban található, melynek lakosságát 106 870 főre becsülték. Ezt követte az Észak-magyarországi régió 350 szegregátumban 75 280 lakossal, majd a Dél-alföld térsége 159 szegregátumban 29 322 fővel. A szegregátumok kétharmada a települések szélén található, melyekben a lakások valamivel több mint fele rendelkezik vezetékes vízellátással, azonban 7,2%-ban nincs közvilágítás. Ezekre a térségekre jellemző a generációkon átívelő szegénység, melynek fennmaradását biztosítja a lakhatási feltételeknek éppen, vagy meg sem felelő lakásállomány, és a relatíve jobb körülményektől való elhatárolódás.^{17, k6}

k6: A telepek és szegregátumok megoszlása Magyarországon a 2010-es adatok alapján.

A leszakadó területek fennmaradása és esetleges növekedése, akár a sűrűsödő természeti katasztrófáknak való nagyobb mértékű kitettség miatt, baljós jövőt vetít előre. Az elszigetelten növekvő populáció nem csak a megfelelő infrastruktúrában szenved hiányt, nincs számukra biztosítva a megfelelő egészségügyi ellátás és számos esetben a 16 éves kor betöltése után az oktatásban sem vesznek részt. Melynek eredménye az alacsony iskolázottság révén a korlátozott számú munkalehetőség és nehézkes elhelyezkedés, vagy a huzamosabb időn keresztül fennálló munkanélküliség.¹⁸ Azonban a munkanélküliség növekedése hosszútávon egy olyan gazdasághoz vezethet, amely nem képes fenntartani magát.

Tervek bemutatása

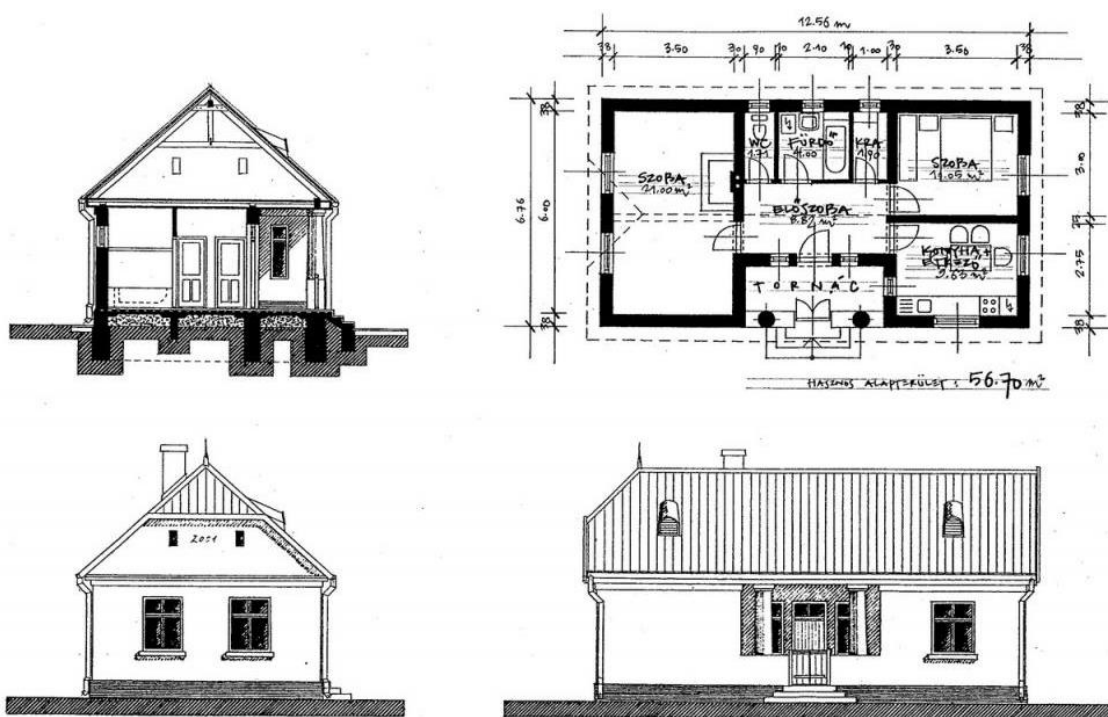
A vizsgálat szempontjai

Az árvizek során keletkező emberi életet kockáztató tényezők minimalizálására számos, a gyakorlatban is jól bevált stratégia áll a szakemberek rendelkezésére. A civil lakosság által is könnyen elérhető felületeken, mint Katasztrófavédelmi Főigazgatóság honlapja, pár kattintással elérhető a katasztrófák idején hatályos protokoll és magatartási irányelvek. Azonban a nehezen mozgítható tárgyainkat, ingatlanjainkat egy természeti katasztrófa beálltakor nem tudjuk könnyűszerrel megmenekíteni, hiába nyilvánul meg azokon legjelentősebben az okozott kár. Méretezhetjük épületeinket a már rendelkezésre álló káros tényezők figyelembevételével, viszont ez sokszor csak az esztétika és a szűkös anyagi keret kárára tud megtörténni. Továbbá a jelenleg rendelkezésre álló adatokból az árvizek által okozott pusztítások mértéke nem előre látható. Ezért fontos, hogy a jövőben előforduló természeti csapások után legyen kiindulópont az újjáépítés megkezdéséhez. E célt szolgálja az alábbi tervgyűjtés.

2001 - Gulács – beregi árvíz utáni újjáépítés

k7: Árvízi újjáépítés tervezett utcaképe.

k8: Árvízi újjáépítés tőpusterve.

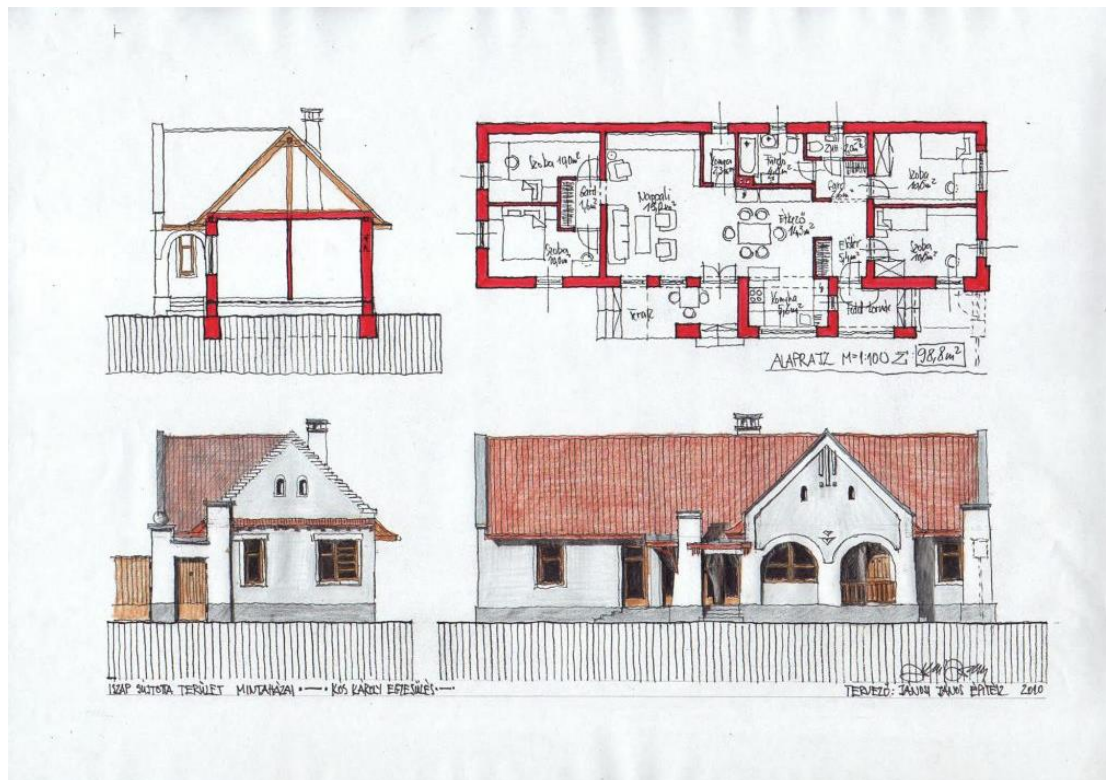
- a) **helyszín:** A Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye északkeleti részén, az Észak-alföldi régióban, a Tisza jobb partján fekvő Gulács község. A határában folyó Tisza többször elöntötte a települést.
- b) **program indokltsága:** 2001-es tiszai árvíz, melynek során Tarpa és Tivadar között átszakadt a gát és több települést elöntött a víz. A túlnyomórészt vályog falazatú épületek életveszélyes mértékben megrongálódtak, helyükre új, korszerű házak készültek.
- c) **megbízó:** Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósága
- d) **építészeti megközelítés:** Gyors és hatékony segítségnyújtás. Több típusterv kidolgozása, amelyből a későbbi lakó, a korábbi házának alapterületéhez mérten választhatta ki a megfelelő tervet, amit később a telek adottságaihoz adaptáltak a kivitelezés megkezdése előtt. Mintaház felépítése a munkálatok demonstrálására.
- e) **építkezés időtartama:** 3 hónap. A Beregben összeomlott és életveszélyesnek ítélt épületek elbontása március 23-án vette kezdetét. Május 8-án indult a kivitelezés és az első ház átadása június 22-én történt.
- f) **a ház alap paraméterei:** 30 és 38cm-es téglafallal épült, fa födémes, 50-60 m² alapterületű, hosszanti, tornácos kialakítású magyar falusi parasztháznak megfelelő kialakítású földszintes házak.
- g) **terv rugalmassága:** Nagymértékű eltérés az ajánlati tervekhez képet nem volt engedélyezett. A válaszfalak igény szerinti áthelyezését azonban figyelembe vették a tervezők. Ésszerű és könnyen megoldható határok közti változtatások történtek.

(https://epa.oszk.hu/02900/02952/00055/pdf/EPA02952_orzagepito_2002_1m.pdf)

2010 - Devecser-Kolontár – vörösiszap katasztrófa utáni újjáépítés

k9: Devecser, színes látványterv.

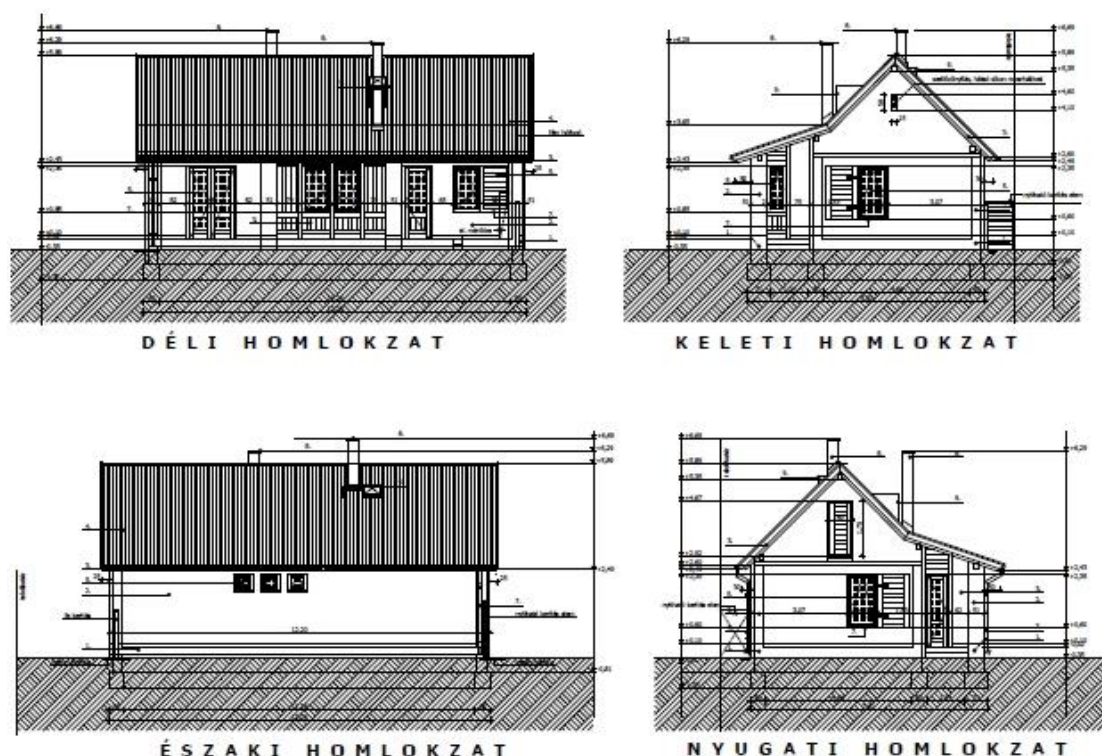

k10: Jánosi János mintaterve a vörösiszap sújtotta területekre.

- a) **helyszín:** Devecser és Kolontár is a Közép-dunántúli régióban, a Bakony nyugati szélén, egymástól 3 km-re található.
- b) **program indokoltsága:** Magyarország legnagyobb, emberáldozatokat és mérhetetlen károkat okozó ipari katasztrófája. A MAL ajkai Timföldgyár tározójából kiömlő kilencszázezer köbméter lúgos vörösiszap tíz négyzetkilométer területet szennyezett, 350 házat tett lakhatatlanná, százakat „égetett” meg és tíz embert ölt meg. Az állam kárpótlás biztosítási programjában megvalósult lakóház építési projekt.
- h) **megbízó:** Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósága
- c) **építészeti megközelítés:** Gyors és megfelelő műszaki minőséggel rendelkező családiházak, a területre jellemző, minden épületen egyedi karakterrel. A megsérült házakhoz képest jobb térszervezés és korszerűbb anyagok használata. A tervezés folyamatát segítette a beregi újjáépítés során tapasztaltak. A lakókkal való folyamatos együttműködés kiemelkedően fontos szerepének szem előtt tartása. Mintaház felépítése a munkálatok demonstrálására.
- d) **építkezés időtartama:** 8-10 hónap
- e) **a ház alap paraméterei:** 38 cm-es blokktéglá falazatú, 50-140 m² alapterületű, földszintes, magastetős az utcafrontra oromzattal záruló lakóépületek, a terület építészeti hagyatékát hasznosító formavilággal és házzal egybeépülő kerítéssel kialakítva. A házak oldalán, a bejárat előtt fedett tornácos kialakítás. Az épületekben szilárd földém nem készült.
- f) **terv rugalmassága:** A válaszfalak, ablakok, kémények igény szerinti áthelyezését, esetleges növelését figyelembe vették a tervezők. Ésszerű és könnyen megoldható határok közti történtek a változtatások, azonban nagyobb szabadsággal, mint a tiszai árvíz utáni újjáépítés során.

(<https://orszagepito.net/vorosiszap-2010-az-ujjaepites-tortenete-csoka-balazs/>,
<https://orszagepito.net/turi-attila-az-adaptalas-muveszete-a-muveszet-adaptalasa/>)

2011-2013 - Ócsa – devizahitelek megsegítésére épített lakópark

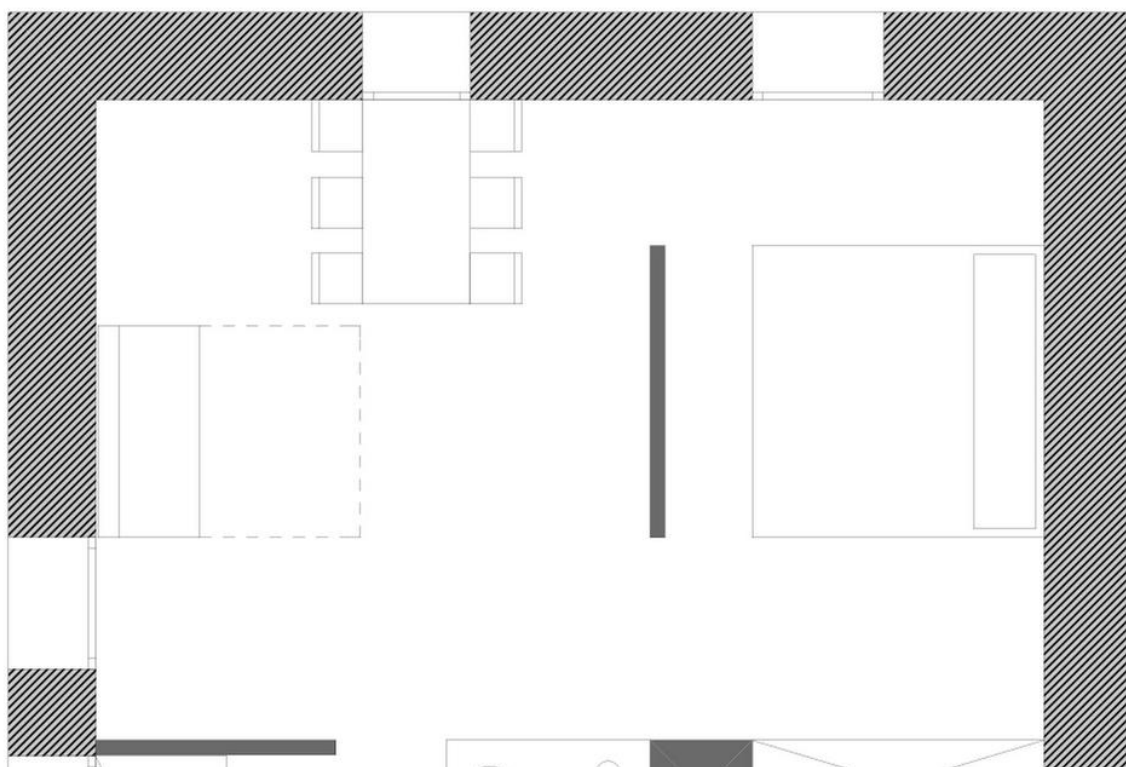

k11: Az ócsai lakópark házainak terve.

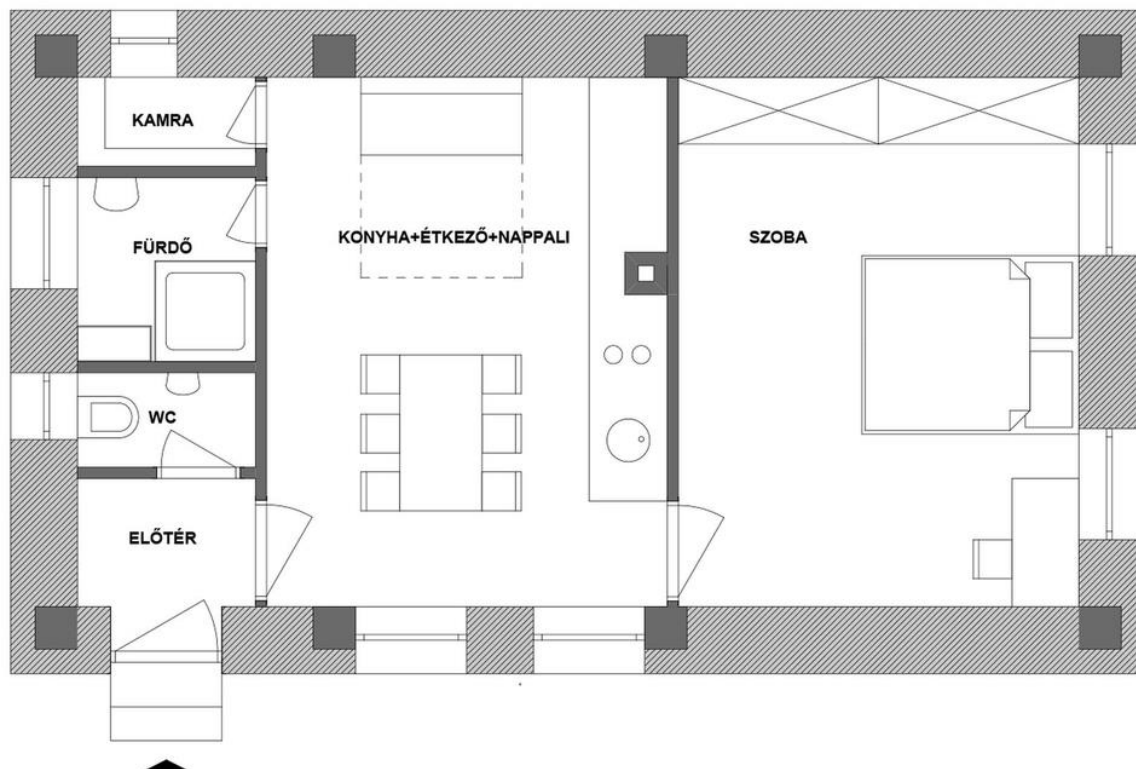
- a) **helyszín:** Alsópakony, az Ócsát Üllővel összekötő út mentén elhelyezkedő, a „bedőlt” svájci frank alapú lakáshitelt felvettek megsegítésére épült szociális lakópark.
- b) **program indoklottsága:** A devizahitelek miatt házukat veszített családok befogadása egy szociális lakónegyedben.
- i) **megbízó:** Belügyminisztérium
- c) **építészeti megközelítés:** Egyszerű de igényes családiházak tervezése a hagyományos népi építészet stílusjegyeinek felhasználásával.
- d) **építkezés időtartama:** nem ismert
- e) **a ház alap paraméterei:** 50, 60 és 70 m² alapterületű, 1-4 szobás, téglafalazatú, családiházak, földszintes, magastető kialakítással, háztáji gazdálkodásra megfelelő kerttel.
- f) **terv rugalmassága:** Az épületek használóinak személye, csak a megépülés után került kiválasztásra, így feltehetőleg az eredeti tervek szerint épültek a házak.

(http://nol.hu/belfold/20120127-organikus_epiteszek_tervezik_a_lakoparkot-1296632)

2014 - Gilvánfa-Vargatelep – szociális bérházak

k12: Egyterű alaprajzi elrendezés terve.

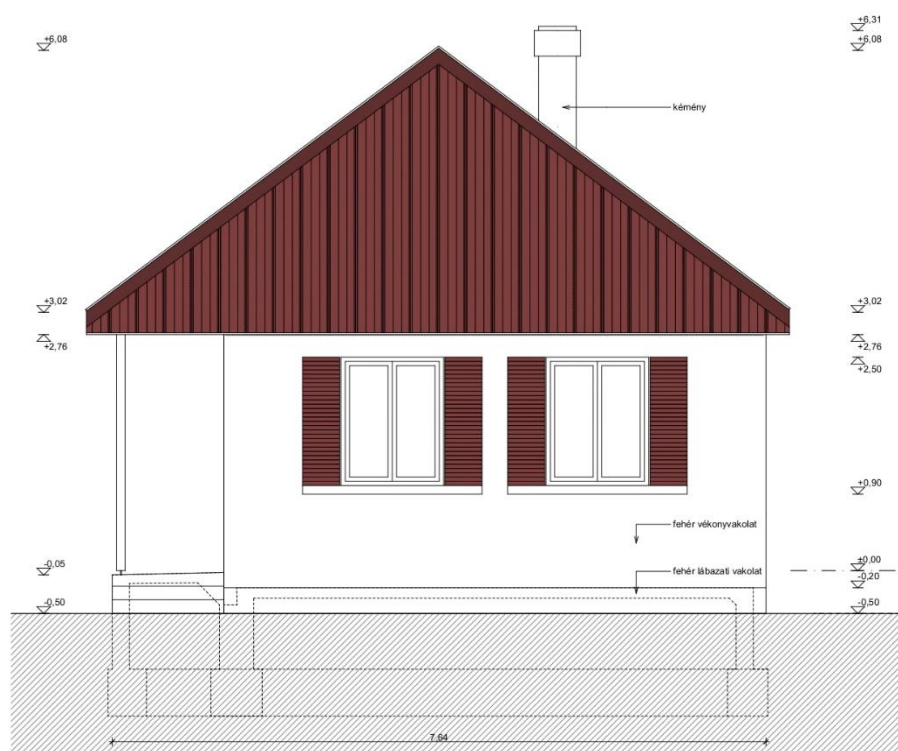

k13: Az elfogadott alaprajzi struktúra.

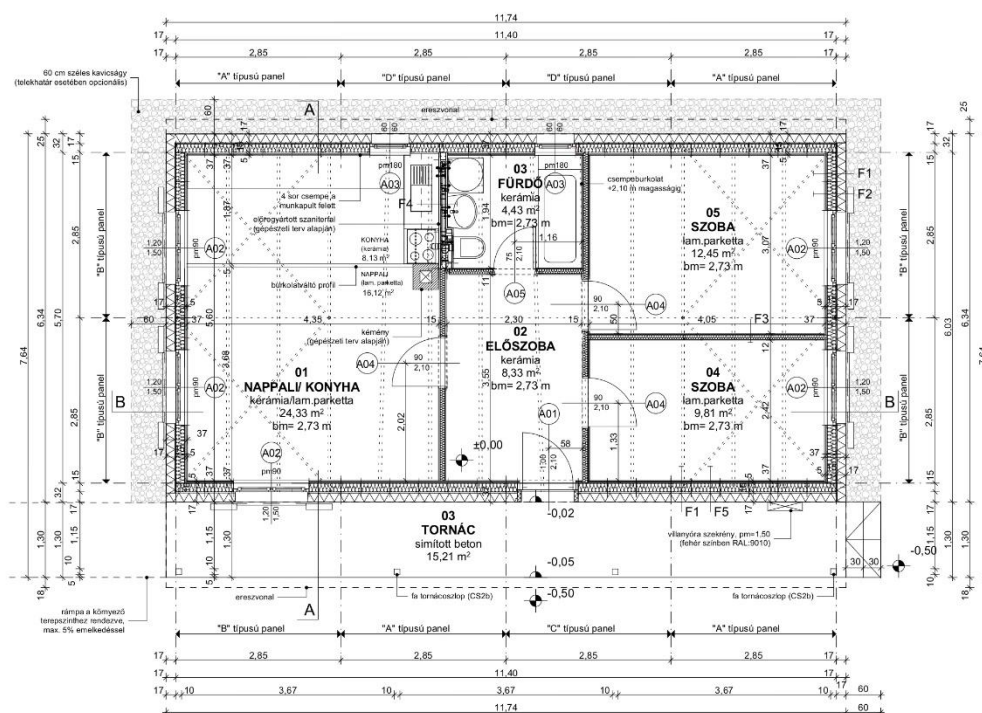
- a) **helyszín:** Gilvánfa a Dél-dunántúli régióban, Baranya vármegyében található község. A faluban ma mélyszegénységben élő, teljesen roma lakosság él.
- b) **program indokltsága:** A Belügyminisztérium egy a 2012-es év őszi döntése értelmében 16 új szociális lakóház épülhet a területen. Az első ütemben 8 ilyen ház épül meg. Továbbá meghatározza a helyszínen vetett vályogtéglát, mint használt anyag.
- c) **megbízó:** Belügyminisztérium
- d) **építészeti megközelítés:** A többségi társadalom számára kódolódott konvenciókat hátra hagyó, egyterű és könnyen változtatható, a leendő lakó által könnyedén átformálható lakóépület tervezése. Továbbá fontos eleme volt a tervezésnek a családközpontú gondolkozás fizikai megtestesülése, ez egy centrális térként öltött volna testet.
- e) **építkezés időtartama:** A tervezéstől az átadásig 1 év telt el.
- f) **a ház alap paraméterei:** Egy általános családi ház kicsinyített változata. 60 m² alapterületű, magastetővel, vályogtéglafalazattal és földszintes kialakítással.
- g) **terv rugalmassága:** Az eredeti terv kötöttségek nélküli elrendezése, és a térelhatárolások szabad értelmezése ugyan a tervezési folyamatok során egy bizonyos kötöttséggel szolgált volna, ezáltal azonban a használatban a lehető legrugalmasabb épület jött volna létre. A végső épület az elfogadott alaprajzi struktúra változtatása nélkül valósult meg.

(https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/10601/zilahi%20p%C3%A9ter_dla%20mester_munka.pdf?sequence=1)

2020-2021 - Tarnabod – Társadalmi Felzárkóztatás Program

Utcai homlokzat

Alaprajzi kialakítás

- a) **helyszín:** Tarnabod Heves vármegye déli részén, Hevestől 13 kilométer, a vármegyeszékhely Egertől 32 kilométer távolságra fekvő község. Itt indult meg 2004-ben először a „Befogadó falu” program. A szociális programban hajléktalan családok költöztek a település házaiba. A település megközelíthetősége a közutak megromlott állapota miatt meglehetősen körülményes.
- b) **program indokoltsága:** Társadalmi Mobilitás Program részeként elkészült épületkísérletek.
- c) **megbízó:** Belügyminisztérium Miniszterelnöki Biztosi Titkársága
- d) **építészeti megközelítés:** A program „standardizálásának” megfelelően kialakított és a meglévő helyi épületállományhoz illeszkedő lakóépület, a helyi építészeti hagyományoknak megfelelően formálva.
- e) **építkezés időtartama:** Nem ismert.
- f) **a ház alap paraméterei:** 60m² alapterületű, kétszobás, a tradicionális magyar falusi parasztháznak megfelelően magastetős, oromfalas földszintes lakóház. Hátrafelé elnyúló tömegformálásával ezt a többszáz év alatt kialakult elrendezést és megjelenést követi. Egyszerű térszervezésű, 6,0 m-es belső fesztávú, sík födémű, nyeregtetős épület.
- g) **terv rugalmassága:** Az épület előregyártott és részben előszerelt elemekből való szerkezeti kialakítás miatt az alaprajzi elrendezésre nem gyakorolnak hatást a későbbi lakók.

Tervek értékelése

Fontos szerepe van a felhasznált építőanyagnak egy a fentemlítettekhez hasonló helyzetben. Az árvíz és vörösiszap katasztrófa utáni újjáépítésekben a téglalapítás volt a legkézenfekvőbb megoldás. Gulácson az elmosott házak jelentős hányada vályogból készült, ezzel szemben a téglalapítás nem csak strapabíróbb, de karbantartása is kevesebb energiát igényel. Valamint fontos szerepe volt az anyagválasztás lélektani hatásának. Strapabíró és állékony szerkezetekre volt szüksége azoknak a családoknak, akiknek egy egész élet munkája veszett oda, hogy aztán újra biztos ponttá válhasson az új otthonuk. Ezzel szemben a gilvánfai telepen a vályog volt a legkézenfekvőbb, ugyanis ennek használata lehetőséget adott a helyiek kivitelezésbe való nagyobb mértékű bevonására. Az általuk vetett vályogból épült házakat így jobban becsülik és a megtanult technológiát hasznosítani tudják, akár a házak bővítése során is. Valamint a helyiek kultúrájába is megfelelően illeszkedik ez a technika. Ezzel szemben a Tarnabodon épült könnyűszerkezetes épületek tekintetében fennáll a veszély, hogy tájidegen és a helyiek által használhatatlannak fog minősülni. Az esetleges meghibásodásokat hozzáértő szakember segítségével nélkül nem lehet megfelelően orvosolni, és az épületek bővíthetősége sem megoldható a helyben megtalálható anyagokból.

A kutatás során megkérdezettek Gulácson és az alsópakonyi lakótelepen is elégedettek voltak a megépült házaik alapterületével, amennyiben azok közel megegyeztek a korábbi életterük méreteivel. Ez az elégedettség azonban nagyban eltért a település helyzetét illetően. A gulácsi lakosok többsége mindig is a településen élt, így például a megszokott szolgáltatások nem változtak jelentősen az újjáépítést követően. Alsópakonyra azonban az ország számos területéről érkeztek a lakók, akiknek a legnagyobb nehézséget a település elhelyezkedése jelenti. Az autópálya közelsége ugyanis csak akkor jelent előnyt, ha az adott személy rendelkezik gépjárművel, ennek hiányában az óránkénti tömegközlekedést veheti igénybe. Ez a helyzet egy kertvárosi környezetben akár ideálisnak is nevezhető, azonban a forgalmas közút túloldalán álló, igen drága, kisboltot leszámítva semmilyen szolgáltatás nem áll az itt lakók részére. Így az egészségügy, a köznevelés, a bevásárlás, sőt a munkavállalás vagy a kikapcsolódás lehetősége is csak az autóval rendelkezők számára kényelmesen elérhető a legközelebbi városban. Ez akár megnövelheti a hasonló telepek szegregációjának esélyét.

Konklúzió

A fentemlítettek értelmében kijelenthető, hogy nem létezik egy univerzálisan jól működő mintaterv. Az adott indikátor helyzet, a szociális és földrajzi háttér igen eltérő lehet egy-egy hasonló projektnél. Ezért kiemelten fontos az érintettek megismerése és az érzékeny hozzáállás a kialakult helyzethez, valamint a helyi adottságok, építészeti formátár felhasználása. Ezen készségek elsajátítására pedig nagy jelentőséggel bírhat a szociális problémák és azok építészeti vonatkozásával foglalkozó kérdések intézményesített keretekben való megjelenése.

Források:

- 1, Tóth Péter: A Tisza növekvő árvízszintjeinek hidrológiai vonatkozásai. *Műszaki Katonai Közlöny* 29. évf., 2019/4, 21-31.
- 2, dr. Kapros Tiborné: Árvizek Észak-Magyarországon. *Statistikai Szemle*, 80. évfolyam, 2002. 3. szám
- 3, Dékány Mihály: A Tisza szabályozása. [honlap] hozzáférhető: <<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/OMMonarchia-az-osztrak-magyar-monarchia-irasban-es-kepben-1/az-alfold-3140/a-tisza-3172/a-tisza-szabalyozasa-dekany-mihalytol-318A/>> [n.d.]
- 4, Vízügyi Honlap [honlap] hozzáférhető: <<https://www.vizugy.hu/print.php?webdokumentumid=42>> [2009.08.06.]
- 5, Tóth Péter: A Tisza növekvő árvízszintjeinek hidrológiai vonatkozásai. *Műszaki Katonai Közlöny* 29. évf., 2019/4, 21-31.
- 6, Szlávik Lajos: A Tisza-völgy árvízvédelme és fejlesztése. Földrajzi Konferencia, Szeged 2001.
- 7, Országos Meteorológiai Szolgálat [honlap] hozzáférhető: <https://www.met.hu/eghajlat/eghajlatvaltozas/megfigyelt_hazai_valtozasok/eghajlati_korzetek_valtozasasa/> [n.d.]
- 8, Európai Bizottság [honlap] hozzáférhető: <https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_hu> [n.d.]
- 9, Moritz Odersky, Max Löffler: Differential Exposure to Climate Change? Evidence from the 2021 Floods in Germany. *Discussion Paper Series*, IZA Institute of Labor Economics 2023.10.
- 10, MAGYAR NEMZETI TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁSI STRATÉGIA II., Nyomonkövetési jelentés 2017.
- 11, Központi Statisztikai Hivatal [honlap] hozzáférhető: <https://www.ksh.hu/stadat_files/lak/hu/lak0001.html> [n.d.]
- 12, Központi Statisztikai Hivatal [honlap] hozzáférhető: <https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0010.html> [n.d.]
- 13, Központi Statisztikai Hivatal [honlap] hozzáférhető: <<https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#/kiadvany/lakaspiac/a-lakasepitesi-osszkoltseg-a-munkaero-es-az-anyagkoltseg-valtozasa>> [n.d.]
- 14, Központi Statisztikai Hivatal [honlap] hozzáférhető: <<https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#/kiadvany/munkaeropiac/a-realkereset-valtozasa>> [n.d.]
- 15, Központi Statisztikai Hivatal [honlap] hozzáférhető: <<https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#/kiadvany/munkaeropiac/a-15-74-evesek-munkanelkulisegi-rataja-es-annak-valtozasa-varmegyenkent-2022>, <https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#/kiadvany/munkaeropiac/a-brutto-atlagkereset-es-valtozasa-varmegyenkent-2022>> [n.d.]

16, Központi Statisztikai Hivatal [honlap] hozzáférhető:
<https://www.ksh.hu/stadat_files/lak/hu/lak0017.html> [n.d.]

17, Domokos Veronika, Herczeg Béla: Terra Incognita: magyarországi szegény-és cigánytelepek felmérése – első eredmények. *Szociológiai Szemle*, 20. évf., 2010, 82-99.

(<https://docplayer.hu/16159049-Terra-incognita-magyarorszag-szegeny-es-ciganytelepek-felmerese-elso-eredmenyek.html>)

18, Központi Statisztikai Hivatal [honlap] hozzáférhető: <<https://www.ksh.hu/ffi/4-14.html>> [n.d.]

Képek forrásai:

k1: https://www.ksh.hu/stadat_files/lak/hu/lak0001.html

k2: https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0010.html

k3: <https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#/kiadvany/lakaspiac/a-lakasepitesi-osszkoltseg-a-munkaero-es-az-anyagkoltseg-valtozas>

k4: <https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#/kiadvany/munkaeropiac/a-realkereset-valtozasa>

k5: <https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#/kiadvany/munkaeropiac/a-realkereset-valtozasa>

k6: <https://tamogatoweb.hu/szegregaciotol-a-felzarkozasig-ii-resz/>

k7: <https://eloepiteszet.hu/hu/idorend/2001/arvizi-ujjaepites-epulet-tipustervek>

k8: <https://eloepiteszet.hu/hu/idorend/2001/arvizi-ujjaepites-epulet-tipustervek>

k9: <https://orszagepito.net/vorosiszap-2010-az-ujjaepites-tortenete-csoka-balazs/>

k10: <https://orszagepito.net/vorosiszap-2010-az-ujjaepites-tortenete-csoka-balazs/>

k11: <https://privatbankar.hu/cikkek/ingatlan/itt-vannak-a-tervek-ilyen-hazak-lesznek-a-devizahitelek-lakotelepen-245646.htm>

k12: <https://epiteszforum.hu/a-szocialis-epiteszet-tervezesi-aspektusai-ormansag-ii>

k13: <https://epiteszforum.hu/a-szocialis-epiteszet-tervezesi-aspektusai-ormansag-ii>